

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om minuthandelns öppettider och om upphävande av 3 § 23 punkten lagen angående rättighet att idka näring

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det skall stiftas en ny lag om minuthandelns öppettider. Enligt lagen skall minuthandelsbutiker kunna hålla öppet vardagar mellan klockan 7 och 21 och lördagar mellan klockan 7 och 18. Syftet med propositionen är att förbättra närbutikernas ställning genom att tillåta de butiker inom dagligvaruhandeln vars areal för den ordinarie affärsrörelsen är högst 400 kvadratmeter öppethållning alla söndagar mellan klockan 12 och 21. Övriga minuthandelsbutiker skall kunna hålla öppet på söndagarna i maj, juni, juli och augusti samt i november och december. Å andra sidan skall systemet med de fem söndagar för öppethållning som bestäms av handels- och industriministeriet slopas. På kyrkliga högtidsdagar, första maj, mors dag och

självständighetsdagen skall butikerna vara stängda. På jul- och midsommarafton skall butikerna stänga klockan 13 samt på nyårsafton och valborgs mässoafton klockan 18. Förslaget till lag om minuthandelns öppettider innehåller en förteckning över de former av handel som inte omfattas av lagen.

I propositionen föreslås att den punkt som gäller kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel i den förteckning över s.k. reglerade näringar som ingår i lagen ang. rättighet att idka näring upphävs och att de bestämmelser som behövs om detta tas in i lagen om minuthandelns öppettider.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

MOTIVERING

1. Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

Enligt lagen om minuthandeln och vissa arbetsrörelserns öppettider (276/1997), nedan affärstidslagen, får yrkesmässig minuthandel och frisersalongsrörelse idkas vardagar mellan klockan 7 och 21 med undantag för lördagar mellan klockan 7 och klockan 18. På jul- och nyårsafton skall affärerna stänga klockan 13.

I juni, juli, augusti och december och fem andra söndagar under året som handels- och industriministeriet bestämmer får affärerna hålla öppet mellan klockan 12 och 21. Under innevarande år är de söndagar på vilka affärerna får hålla öppet enligt handels- och industriministeriet beslut den 21 och 28 maj samt den 12, 19 och 26 november. På övriga söndagar och kyrkliga högtidsdagar samt på valborgsmässoafton och självständighetsdagen skall butikerna i regel vara stängda. Den sista dagen av s.k. dubbelhelg får handel idkas i livsmedelslokaler fyra timmar mellan klockan 8 och 18. Länsstyrelsen kan av särskilda skäl tillåta att yrkesmässig minuthandel idkas också under andra tider än de som bestämts.

En förteckning över de handelsformer som inte omfattas av lagen ingår i 5 §. Fria öppettider gäller bl.a. inom kioskhandeln och försäljningen på servicestationer samt försäljningen i minuthandelsbutiker i glesbygd.

Bestämmelser om kioskhandel och försäljning från servicestationer finns i förordningen om kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel (436/1969), nedan kioskförordningen. Kioskhandel får bedrivas från en affärslokal i vilken för bedrivande av kioskhandel för kunderna har reserverats ett försäljningsutrymme om högst 100 kvadratmeter samt från servicestations utrymme för försäljning av fordons reservdelar och utrustning. I 6 § förordningen om kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel finns bestämmelser om de varor vilka får saluföras i kioskhandeln. I praktiken är det tillåtet att bl.a. sälja alla slags livsmedel.

Enligt förordningen om minuthandeln och vissa arbetsrörelserns öppettider (277/1997) betraktas som glesbygd områden utanför stad, kommuncentrum eller annan därmed

jämförbar tät bebyggelse för vilka stads- eller byggnadsplan har fastställts.

Affärstidslagen omfattar inte heller försäljning av hemslöjds- och hantverksprodukter i samband med en utställning, försäljning av konst i samband med en utställning och inte heller arrangerande av sådana utställningar där ingen försäljning sker eller där produkter med anknytning till utställningens tema och med ringa värde säljs.

Av servicenäringarna omfattas endast frisersalongsrörelser av affärstidslagen. Bestämmelserna torde inte ha inverkat på frisersalongernas affärsverksamhet. Andra rörelseidkare som bedriver serviceverksamhet såsom videouthyrningsfirmor, skomakare eller skönhetsalonger kan erbjuda konsumenter sina tjänster utan några begränsningar beträffande öppettiderna. Det finns sammanlagt ca 8 000 företagare som bedriver frisersalongsrörelse och antalet anställda hos dem uppgår till ca 2 400.

Bestämmelserna om öppethållande har gjorts flexibla steg för steg. Genom lagen om ändring av lagen om minuthandeln och vissa arbetsrörelserns affärstid (918/1989) år 1989 slopades affärstidsbegränsningarna i fråga om försäljning som sker i minuthandelsbutiker och butiksbilar i glesbygderna samt vissa andra, närmast till hemslöjd och trädgårdsprodukter anslutna handelsformer. Genom lagen om ändring av lagen om minuthandeln och vissa arbetsrörelserns affärstid (446/1994) år 1994 tilläts söndagsöppet i december samt sex andra söndagar under året och butikerna tilläts öppna klockan 7 på vardagar. Samtidigt överfördes beviljandet av dispenser från handels- och industriministeriet till länsstyrelserna. År 1997 förlängdes öppettiden på vardagar med en timme och öppethållande på söndagar tilläts utöver december också i juni, juli och augusti samt fem andra söndagar under året. Samtidigt ändrades definitionen på en kiosk att motsvara rådande praxis. I stället för den s.k. luckdefinitionen definieras en kiosk på basis av arealen för den ordinarie affärsrörelsen.

Under de senaste åren har det gjorts flera undersökningar av och utredningar om affärstiderna. Av konsumentgrupperna är det män, unga, studerande och invånare i stora städer som har ställt sig mest positiva till avregleringen av öppettiderna och till öppethållning på söndagar. Enligt en utredning

som gjorts ansåg 48 % av befolkningen att öppethållning på söndagar var ytterst nödvändigt eller ganska nödvändigt. Inom gruppen personer över 60 år var motsvarande andel 32 % och bland 15—29-åringar 68 %. Av de som besvarade enkäten hade 78 % gått och handlat på en söndag förra sommaren, 17 % hade gått och handlat regelbundet på söndagar, 38 % då och då och 23 % ett par gånger under sommaren. Av de som besvarade enkäten hade 21 % inte alls gått och handlat på söndagar. I gjorda opinionsundersökningar har en klar majoritet av konsumenterna konsekvent uttryckt en åsikt att butikerna bör själva få avgöra vilka öppettider de skall ha.

Försäljarna intar i regel en negativ attityd till kvälls- och söndagsarbete. Helt emot söndagsarbete var 56 % av de som besvarade enkäten. Av anställda under 30 år var 44 % villiga att i någon utsträckning arbeta på söndagar medan motsvarande andel bland de äldsta anställda var 20 %. Jämfört med den undersökning som gjordes år 1995 har den positiva inställningen till söndagsarbete åtminstone tidvis ökat från 15 % till 26 %. De största problem som enligt försäljarna är förenade med söndagsarbete utgörs av svårigheten att ordna gemensam tid för familjen, syssla med egna hobbyer och ha ett socialt liv. Av de anställda är 43 % beredd att arbeta på söndagar mot den penningersättning som betalas enligt kollektivavtalet. För ett regelbundet arbete som utförs på söndagar eller helgdagar skall betalas en med 100 % förhöjd lön.

Under sommaren 1999 utnyttjade 65 % av dagligvarubutikerna möjligheten att ha söndagsöppet. Av varuhus och de s.k. hyperstorsmarknaderna höll nästan 100 % öppet, av supermarkets ca 75 % och av närbutikerna ca 50 %. Stora enheter tillämpade i regel de maximala öppettiderna men den vanligaste öppettiden var klockan 12—18. Söndagsförsäljningens andel av den totala försäljningen av dagligvaror har varit relativt liten dvs. ca 4 % i juni—juli 1999 och 3,6 % år 1998. Specialbutikerna inom samtliga sektorer däremot har sällan öppet på söndagar. Öppethållningen på söndagar är i regel koncentrerat till augusti och den typiska öppettiden är mellan klockan 12 och 15 eller 16. Fram till hösten 1999 hade länsstyrelserna under den tid då den nuvarande lagen varit i kraft avgjort ca 700 dispensärenden av vilka ca 90 % har varit positiva beslut. Den stör-

sta gruppen bland dispensansökningar rör mässor och utställningar där man vill sälja också annat än varor av ringa värde med anknytning till utställningens tema. Flera länsstyrelser har i sina utlåtanden ifrågasatt behovet av begränsningar och ansett att öppettiderna skall utvidgas eller lagen upphävas. Problem har medförts bl.a. av de behov som finns inom turismen samt av den försäljning som sker i samband med möbel- och bilutställningar. Inom bil- och möbelhandeln är det vanligt att man på söndagar ordnar utställningar eller föreläsningar. I samband med dem gör kunderna "reserveringar" av varor och det egentliga köpet görs upp senare under den ordinarie affärstiden. Polisen har blivit ombedd att företa undersökningar med anledning av försäljning under utställningsdagar.

Kioskhandel och handel på servicestationer samt i närbutiker

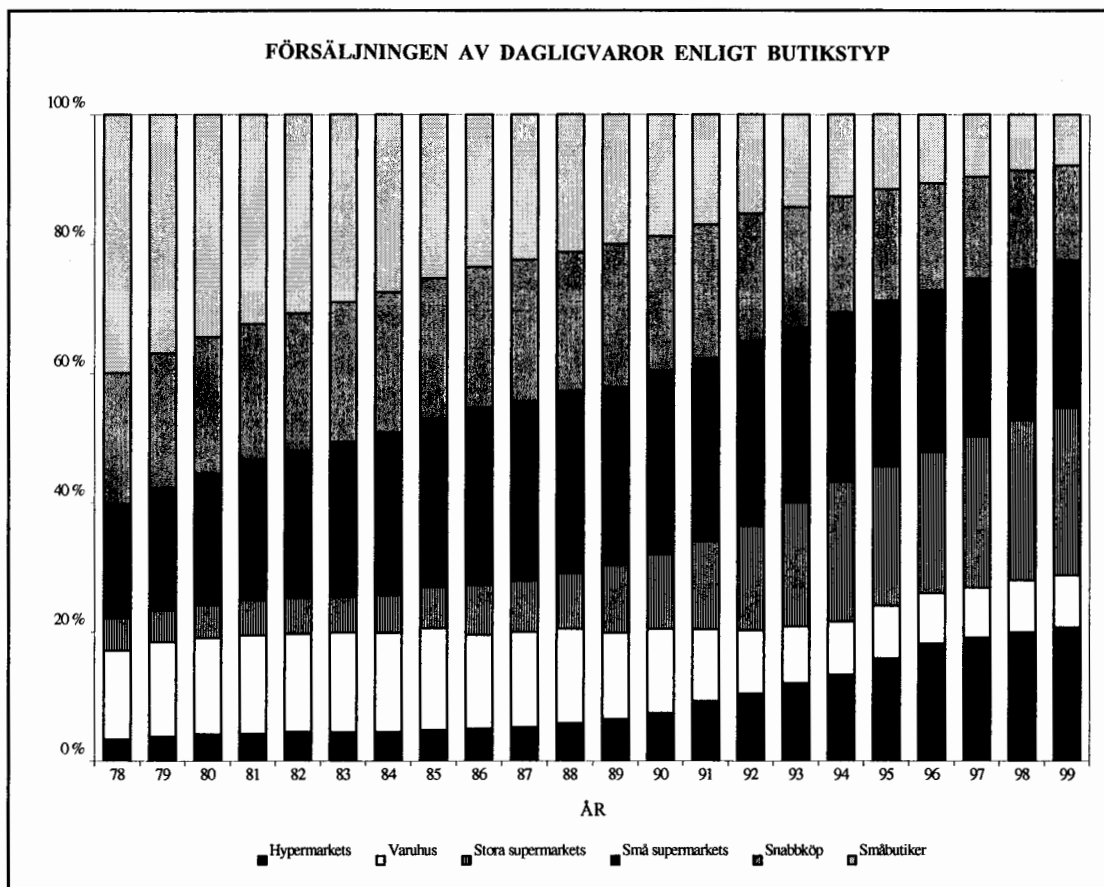
Försäljningen av dagligvaror har blivit en central och viktig del av både kioskernas och servicestationernas affärsverksamhet. Priserna på de dagligvaror som säljs i kiosker och på servicestationer är högre än priserna hos dagligvaruhandelns enheter i genomsnitt och huvudparten av försäljningen på servicestationer sker under tider då de sedvanliga dagligvarubutikerna inte håller öppet. Ca en tredjedel av försäljningen av dagligvaror på servicestationer sker på söndagar. I fråga om kiosker var söndagsförsäljningens andel 21 % enligt en undersökning som gjordes 1996. Kioskernas och servicestationernas sammanlagda andel av den totala försäljningen av dagligvaror var 7—8 %.

Konsumenternas inköpsmönster på dagligvarumarknaden har ändrats betydligt under de senaste tio åren. Andelen småhushåll har vuxit och konsumenterna delas nu in i flera segment på basis av skillnaderna i arbetstidernas regelbundenhet, inkomst och möjligheterna att använda bil. Konsumenterna gör sina inköp i dagligvarubutikerna allt oftare vid oregelbundna tidpunkter. För en ökande del av konsumenterna blir butikens läge och flexibla öppettider i genomsnitt en allt viktigare faktor när de skall göra sina inköp av dagligvaror.

Indelningen av butiker inom dagligvaruhandeln i olika butikstyper är följande: Butiker med en areal på 200—399 kvadratmeter betraktas som stora snabbköp och butiker

med en areal på 100—199 kvadratmeter som små snabbköp. Till gruppen småbutiker räknas butiker med en areal som underskrider 99 kvadratmeter och som motsvarar en kiosk. En butikskedja med en viss affärsidé kan dock omfatta butiker av alla de ovan nämnda butikstyperna. En klar funktionell skillnad finns dock mellan supermarkets och

snabbköp när det gäller butiksareal dvs. gränsen vid 400 kvadratmeter. Skillnaden i marknadsandelar mellan små snabbköp och stora snabbköp har minskat från 32 % till 20 % under tiden 1992—1999. Antalet dylika närbutiker belägna på områden med tätbebyggelse uppgår till ca 1 400 och de selsätter enligt uppskattning 6 400 personer.

[Källa: ACNielsen]

Andra länder och landskapet Åland

I Sverige blev öppettiderna helt fria år 1972. Butikerna i Sverige håller öppet ungefär lika mycket totalt sett per vecka som butikerna i Finland. I allmänhet är inte ens vardagsöppettiderna för de största svenska dagligvarubutikerna lika långa som öppettiderna i Finland. Däremot håller över hälften av affärerna regelbundet öppet på söndagar,

särskilt butiker av den s.k. convenience store-typen. I synnerhet har de svenska klädbutikerna och möbelaffärerna söndagsöppet. I Norge är de tillåtna öppettiderna klockan 6—20 från måndag till fredag och klockan 6—18 på lördag. Kommunerna har rätt att förlänga öppettiderna och tillåta söndagsöppet mellan klockan 14 och 19. I Danmark är den tillåtna öppettiden vardagar klockan 6—20 och lördagar klockan 6—14. Utöver

detta kan affärerna hålla öppet 10 timmar per vecka. I England och Wales kan de stora affärerna (areal över 280 m²) ha öppet söndagar mellan klockan 10 och 18. Små butiker har helt fria öppettider. Affärerna kan i regel hålla söndagsöppet i bl.a. Belgien, Spanien, Italien, Luxemburg, Portugal, Frankrike och Skottland. Butikernas affärstider har inte harmoniserats genom bestämmelser inom Europeiska unionen.

På Åland finns det inga begränsningar beträffande öppettiderna. Den lagstiftande makten för denna del tillkommer landstiget.

1.2 Bedömning av nuläget och revideringsbehov

Enligt regeringsprogrammet utreder regeringen verkningarna av de gällande öppethållningsbestämmelserna med tanke på konsumenternas intressen, handelns struktur och personalens ställning. Med anledning av det uppdrag som ingår i regeringsprogrammet har följande utredningar gjorts förra året:

— Laajempien aukiolomahdollisuuskien käyttö päivittäistavarakaupassa (Sami Kajalo. Handels- och industriministeriet, undersökningar och rapporter 2/1999)

— Laajempien aukiolomahdollisuuskien käyttö ja kokemukset niistä erikoiskaupassa (Sari Maunula. Helsingfors handelshögskola, pro gradu-avhandling)

— Vähittäiskaupan aukiolo - Myyntihenkilöstön mielipiteitä kaupan aukioloajoista. (Marita Nikkilä. Konsumentforskningscentralen, arbetsdokument och föreläsningar 49/1999)

— Vähittäiskaupan päälouuttamusmiehet tyytymättömiä aukioloaikoihin (Raimo Lehtonen. Handelsbranschens fackförbund rf, undersökningar 1/1999).

Dessutom har det gjorts en utredning om i hur stor utsträckning möjligheten till söndagsöppet har utnyttjats under sommaren 1999. Också länsstyrelserna har avgivit utlåtanden över lagstiftningen angående butikernas öppettider och de dispenser som de har beviljat.

Handels- och industriministeriet har låtit göra ett sammandrag av de undersökningar som gjorts av butikernas öppettider på 1990-talet (Sami Kajalo. Kauppojen aukioloaikojan sääntelyn tutkimus Suomessa. Handels- och industriministeriet, undersökningar och rapporter 2/2000).

Av servicenäringarna omfattar bestämmel-

serna i affärstidslagen endast frisersalongsrörelser. Övriga affärsrörelser som bedriver serviceverksamhet kan hålla öppet de tider som de själva anser lämpliga.

Kioskerna och servicestationerna har under de senaste åren utvidgat sin försäljning av dagligvaror och har omvandlats till butiker av den s.k. convenience store-typen. På motsvarande sätt har det utanför områden med tätbebyggelse etablerats affärer med fria öppettider som på vissa orter konkurrerar med sådana butiker i grannskapet som omfattas av begränsningar beträffande öppettiderna. Samtidigt har lönsamheten för närbutiker, dvs. små och stora snabbköp, försämrats och till följd av detta har många butiker försvunnit från marknaden under en tioårsperiod. Öppettiderna är den största konkurrensförmånen när det gäller försäljning av dagligvaror på servicestationer samt i kiosker. Genom att tillåta närbutikerna att ha söndagsöppet kan deras konkurrensläge förbättras och utvecklingen mot en allt större koncentration av handel till stormarknader bromsas upp. Det är just dessa s.k. hyperstormarknader som har ökat sin marknadsandel från ca 7 procent till ca 20 procent under en period av tio år. Om man inte lyckas förbättra närbutikernas situation kommer stormarknadernas ställning att ytterligare förstärkas på bekostnad av närbutikerna. Med tanke på tillgången på butiksservice är det viktigt att närbutikernas verksamhet tryggas också i fortsättningen.

Det har visat sig vara en svår uppgift att placera de fem söndagar för öppethållande som handels- och industriministeriet bestämmer på ett sätt som skulle vara vettigt ur handelns, konsumenternas och de anställdas synvinkel. Den osäkerhet som gällt öppettiderna har för sin del försvårat minuthandelns planering på längre sikt. Det skulle vara ändamålsenligt att slopa systemet med fem söndagar och att tillåta butikerna att ha söndagsöppet under vissa längre perioder som anges i lagen.

Bland de anställda inom handeln har det förekommit missnöje också mot öppethållning vid s.k. dubbelhelger. Det har riktats kritik även mot beslutet att tillåta öppethållning till klockan 21 på nyårsafton och valborgsmässoafton. De anställdas ställning bör förbättras i detta hänseende.

I Finland har rätten att idka näring tryggats som en grundläggande rättighet i grundlagen. Enligt 18 § grundlagen har var och en

i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon har valt fritt. Bestämmelsen fastställer principen om frihet för företagande och de begränsningar angående öppettiderna som gäller minuthandeln innebär ett undantag från denna princip. Ordalydelsen "i enlighet med lag" hänsyftar dock på en möjlighet att genom lag begränsa den rättighet som tryggats i den nämnda bestämmelsen. Från juridisk synpunkt betyder detta också att det inte längre går att utfärda bestämmelser om idkande av näring genom förordning. Detta gäller också idkande av minuthandel samt kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel, varför bestämmelser om dessa skall tas in i lag.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Frågan om butikernas öppettider har debatterats livligt under de senaste åren. Samtidigt har man systematiskt samlat uppgifter om de verkningar som de ändringar som trädde i kraft år 1997 har haft för konsumenterna, minuthandeln och de anställda inom handeln. På basis av de uppgifter som på detta sätt erhållits har man beslutat föreslå sådana ändringar i det gällande systemet som är av behovet påkallade. Syftet är att det föreslagna systemet för öppettider skall kunna gälla en längre tid. Därigenom skall handeln och de anställda inom handeln ges en stabilare verksamhetsgrund från vilken de skall kunna utveckla handeln på längre sikt. Också konsumenternas ökande behov att kunna gå och handla på söndagar kan åtminstone i någon utsträckning tillfredsställas genom de föreslagna ändringarna.

Målet för propositionen är att förbättra konkurrensläget och lönsamheten för närbutiker genom att tillåta de butiker inom dagligvaruhandeln vars butiksareal för den ordinarie affärsrörelsen är högst 400 kvadratmeter att ha söndagsöppet året om. I syfte att göra situationen med öppettider klarare föreslås att systemet med de fem söndagar som bestäms av handels- och industriministeriet

slopas och att butikerna å andra sidan tillåts att ha söndagsöppet i maj och november. Genom en avreglering av öppettiderna inom bil- och möbelhandeln skall lagstiftningen fås att bättre motsvara den situation som i praktiken råder inom branschen. Den föreslagna lagen avser att reglera endast öppettiderna för den yrkesmässiga minuthandeln. Det föreslås vidare att regleringen av frisersalongsrörelsernas öppettider slopas som ett onödigt undantag.

Det föreslås dessutom att de bestämmelser om kioskhandel som behövs skall intas i den föreslagna lagen om minuthandelns öppettider och att 3 § 23 punkten lagen ang. rättighet att idka näring skall upphävas varigenom också förordningen om kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel upphävs.

3. Propositionens verkningar

Propositionen förbättrar närbutikernas konkurrensläge jämfört med den försäljning som sker i kiosker samt på servicestationer i och med att dagligvarubutiker med en areal på högst 400 kvadratmeter tillåts att ha söndagsöppet. Om butikerna tillämpar de utvidgade öppettiderna, kommer detta att bromsa upp handelns koncentration till stormarknader.

Att butikerna tillåts ha söndagsöppet i maj och november kommer inte att ha några betydande verkningar eftersom de fem söndagar som handels- och industriministeriet bestämt har under de senaste åren infallit i maj och november. Avregleringen av öppettiderna för frisersalongsrörelser samt för bil- och möbelaffärer torde inte heller i praktiken leda till några ändringar i de öppettider som tillämpas för närvarande.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänstearbete vid handels- och industriministeriet. Vid beredningen av propositionen har representanter för handeln och fackföreningsrörelsen hörts.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om minuthandels öppettider

1 §. *Tillämpningsområde och öppettider.* I 1 mom. finns bestämmelser om de klockslag mellan vilka minuthandelsbutikerna kan ha öppet vardagar och lördagar. Bestämmelsen är densamma som finns i den nuvarande lagen. Var och en av butikerna bestämmer sina öppettider med hänsyn tagen till de behov som detaljhandeln, konsumenterna samt de anställda har.

I 2 mom. finns bestämmelser om minuthandelsbutikernas öppethållning på söndagar. Det som har ändrats jämfört med den nuvarande situationen är att butikerna tillåts att ha söndagsöppet i maj och november. A andra sidan slopas systemet med de fem söndagar som bestäms av handels- och industriministeriet.

Butikens storlek definieras utgående från den areal som en dagligvarubutik har för den ordinarie affärsrörelsen. I fråga om en dagligvarubutik är det alltså inte tillåtet att på ett konstgjort sätt avskilja ett mindre område i butiken för den försäljning som sker på söndagar. Sålunda får t.ex. avdelningen för dagligvaror på ett varuhus inte hållas öppen på söndagar andra tider än de månader under vilka söndagsöppet enligt bestämmelserna är tillåtet. Definition av den areal som en butik har för den ordinarie affärsrörelsen bereder inga svårigheter inom själva handeln. Vid fastställandet av en butiks areal för den ordinarie affärsrörelsen medräknas de utrymmen där försäljningsverksamhet bedrivs såsom ytor med varor, gåingar samt utrymmen kring kassor och diskar. Av det utrymme som finns bakom kassalinjen räknas ett två meter brett område till den areal som butiken har för den ordinarie affärsrörelsen. Till försäljningsyta räknas inte utrymmen dit endast personalen har tillträde t.ex. personal-, förvarings- eller lagerutrymmen. Det utrymme som finns bakom betjäningsskåp räknas inte heller till den ovan nämnda arealen.

I 3 mom. ingår en definition på dagligvarubutik. I en dagligvarubutik svarar livsmedlen för huvudparten, 80 %, av försäljningen. Dagligvarubutikernas varusortiment omfattar dessutom drycker, tobaksprodukter, produkter från den kemisk-tekniska industrin, hus-

hållspapper och tidningar samt sådana kosmetiska produkter som används dagligen. I dagligvarubutiker kan dessutom i någon utsträckning saluföras sådana nödvändighetsartiklar som behövs i det dagliga livet. Särskilt små dagligvarubutiker på små tätorter på landsbygden kan säsongvis sälja eller förmedla också andra sedvanliga förnödenheter.

2 §. *Öppettider på högtidsdagar.* I 1 mom. uppräknas de dagar då minuthandelsbutikerna skall antingen vara helt stängda eller skall stängas tidigare än normalt. Nuvarande praxis föreslås bli ändrad så att butikerna skall vara stängda också på mors dag samt att de skall stängas klockan 18 på nyårsafton och valborgsmässoafton. Till övriga delar motsvarar bestämmelsen situationen för närvarande.

De kyrkliga högtidsdagar som nämns i mom. räknas upp i kyrkolagen (1054/1993). Kyrkliga högtidsdagar är juldagen, annandag jul, nyårsdagen, trettondagen, långfredagen, påskdagen, annandag påsk, Kristi himmelfärdsdagen, pingstdagen, Johannes Döparens dag, midsommardagen och alla helgons dag.

I 2 mom. finns bestämmelser om försäljning under s.k. dubbelhelger. I dagens läge har livsmedelslokaler kunnat ha öppet fyra timmar den sista dagen av en dubbelhelg. Eftersom samtliga dagligvarubutiker med en areal på högst 400 kvadratmeter enligt 1 § 2 mom. i den föreslagna lagen skall kunna ha öppet alla söndagar innebär detta att behov av försäljning under dubbelhelgerna kommer att uppstå endast den sista av två på varandra följande kyrkliga högtidsdagar. Dylika dagar är annandag pingst och annandag jul. Bestämmelsen om öppettider under s.k. dubbelhelger föreslås omfatta endast dagligvarubutiker med en areal på högst 400 kvadratmeter försäljningsyta. Samtidigt försvinner de nuvarande oklarheterna kring begreppet livsmedelslokal.

3 §. *Dispens.* Enligt 1 mom. kan länsstyrelserna på samma sätt som nuförtiden av särskilda skäl tillåta öppethållande också andra tider än de föreskrivna.

I bestämmelsen anges exempel på dylika särskilda skäl. Bestämmelsen avser att precisera det nuvarande dispensförfarandet. Sökanden skall på samma sätt som nuförtiden påvisa att särskilda skäl till beviljande av dispens föreligger.

En butik kan på grund av sitt läge i prakti-

ken kunna jämföras med en butik i glesbygden även om butiken i fråga är belägen inom ett detaljplaneområde. Butiken kan vidare vara belägen på ett sådant ställe där det finns behov av försäljning av livsmedel och andra dagligvaror under s.k. dubbelhelger. Också inom rikets gränsområden kan det bl.a. av konkurrensskäl finnas behov av utvidgat öppethållande. Också betjäningen av både sådana turister som passerar genom en tätort och sådana som övernattar vid ett turistmål kan kräva förlängda öppettider särskilt under högsäsong. Utvidgat öppethållande kan innebära t.ex. att butiken får öppnas tidigare än vad som föreskrivits eller att turister betjänas på söndagar under hösten och vintern. Som exempel på olika slags tillställningar kan nämnas mässor och utställningar, sport- eller konst- o.d. evenemang som arrangeras på orten samt öppnandet av en butik när man vet att detta väcker intresse bland konsumenterna. Särskilda skäl är i regel sådana externa faktorer som åtminstone för ögonblicket ökar konsumtionsefterfrågan eller gör att butiken på grund av de lagstadgade öppettiderna hamnar i en sämre ställning än konkurrenterna. Vid beviljandet av dispens skall på samma sätt som nuförtiden uppmärksamhet fästas vid en likvärdig behandling av näringsidkare och att affärernas inbördes konkurrensläge inte allvarligt rubbas. T.ex. i samband med olika slags evenemang skall dispens beviljas samtliga affärer inom det område som påverkas av evenemanget om dessa så önskar.

I ett beslut som gäller dispens skall i likhet med nuvarande praxis kunna ställas villkor. Dispensen skall enligt förslaget gälla en bestämd tid eller tills vidare. Länsstyrelsen skall naturligtvis kunna bevilja dispens endast inom länet i fråga och de undantag som beviljas på basis av särskilda påvisade skäl skall i regel kunna vara endast lokala.

I 2 mom. finns en bestämmelse om återkallelse av dispens.

4 §. *Begränsningar beträffande tillämpningsområde.* Paragrafen innehåller en förteckning över de handelsformer som inte omfattas av lagen. Förteckningen är i huvudsak densamma som finns i den nuvarande lagen.

De ändringar som beror på att 3 § 23 punkten lagen ang. rättighet att idka näring upphävs och att bestämmelserna i förordningen om kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel tas in i lag finns

angivna i punkterna 3, 4 och 7 samt 5 § nedan.

I 9 punkten föreslås att bilhandeln och i 10 punkten att möbelhandeln inte skall omfattas av lagens tillämpningsområde. Inom bil- och möbelhandeln är det i dag vanligt att man ordnar söndagsutställningar. Om fria öppettider tilläts, skulle detta ha till följd att nuvarande praxis enligt vilken varor "reserveras" vid utställningen och det egentliga köpet görs upp senare under den normala öppettiden slopas. Inom möbelhandeln består huvudparten av de varor som säljs av möbler. Möbelfärfärerna säljer dessutom i regel även andra artiklar med anknytning till heminredning eller skötseln av hemmet. Fria öppettider gäller t.ex. inte heminredningsaffärer eller affärer som säljer varor i anslutning till byggande om dessa inte säljer möbler eller försäljningen av möbler inte svarar för huvudparten av försäljningen. I dylika affärer har det i regel inte ordnats några söndagsutställningar.

I punkterna 13 och 14 föreslås att i stället för försäljningsutställningar skall försäljningen av konst i konstaffärer eller offentliga lokaler samt försäljningen av hemslöjds- och hantverksprodukter inte omfattas av lagens tillämpningsområde. Om ordnande av försäljningsutställningar tilläts innebär det i praktiken att försäljning tilläts också under andra än de föreskrivna tiderna.

Det föreslås att i 16 punkten tas in en definition på glesbygd som för närvarande finns i förordning 277/1997. Enligt 4 § markanvändnings- och bygglagen (132/1999) utarbetas generalplaner och detaljplaner för att reglera och styra områdesanvändningen inom en kommun. Enligt 213 § gäller en byggnadsplan som trätt i kraft med stöd av byggnadslagen som en sådan detaljplan, vilken saknar bindande tomindelning. Försäljning i butiksbil och kringföringshandel vilka nämns i 15 punkten hör inte heller för närvarande till lagens tillämpningsområde.

5 §. *Kioskhandel.* Paragrafen innehåller bestämmelser om kioskhandel och handel som kan jämföras med den som enligt 4 § 3 punkten inte omfattas av lagen. Bestämmelserna i paragrafen motsvarar i huvudsak 1 och 6 § förordningen om kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel. Enligt 18 § grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon har valt fritt. Ordalydelsen "i

enlighet med lag" hänsyftar dock på en möjlighet att genom lag begränsa den rättighet som tryggats i den nämnda bestämmelsen. Detta betyder att bestämmelser om idkande av näring inte längre kan utfärdas genom förordning. Bestämmelser om kioskhandel skall sålunda tas in i lag.

Den föreslagna bestämmelsen avser bortsett från några få undantag inte att ändra nuvarande rättsläge när det gäller definitionen på kiosker och butiker som kan jämföras med dem. Sålunda skall kioskens areal i likhet med den nuvarande definitionen omfatta det försäljningsutrymme som reserverats för kunderna. Tillhandahållande av tjänster i små skala hör till kioskhandelns natur och utrymmen för dylik verksamhet räknas till arealen. När det gäller större utrymmen t.ex. för videouthyrningstjänster o.d. fattas beslut från fall till fall. Dylika utrymmen räknas inte till kioskens areal åtminstone i de fall där de klart har avskiljts från utrymmet för kioskverksamhet eller t.ex. om betalningen för tjänsterna sker vid en skild kassa. Större serveringsställen och caféverksamhet räknas inte heller till kioskhandeln utan de har i många fall betraktats som caféer.

Det föreslås vidare att förteckningen över de varor som inte får saluföras i kioskhandeln skall bibehållas sådan den är i den nuvarande förordningen utom att prisgränsen skall höjas från de nuvarande 500 mk till 1 000 mk. Eftersom det i 4 § föreslås att bilhandeln inte längre skall omfattas av begränsningar beträffande öppettiderna, finns det inte längre något behov att meddela föreskrifter om förbud mot försäljning av motorfordon, husvagnar och båtmotorer i butiker av kioskyp. Det föreslås dessutom att de anmälningar till polisen somenligt kiosk-

förordningen görs om inledande av eller upphörande med verksamhet skall slopas som obehövlige.

Till sådan försäljning av säsongvaror som avses i 3 mom. hör t.ex. försäljningen av julgranar, karnevalsförnödenheter samt båtar och katsor, vilka nämns i den nuvarande kioskförordningen.

6-7 §. *Straffbestämmelse och övervakning.* Paragraferna innehåller bestämmelser om brott mot och övervakning av bestämmelserna. Dessa är oförändrade jämfört med bestämmelserna i den nuvarande lagen.

8 §. *Ikraftträdande och övergångsbestämmelse.* Paragrafen innehåller ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.

1.2 Lag om upphävande av 3 § 23 punkten lagen ang. rättighet att idka näring

I propositionen föreslås att 3 § 23 punkten lagen ang. rättighet att idka näring som gäller kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel skall upphävas. Till följd av lagens upphävande upphävs också förordningen om kiosk- och därmed jämförlig handel samt automathandel. De bestämmelser som behövs om kioskhandel har tagits in i 5 § i den föreslagna lagen om minuthandelns öppettider.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om minuthandelns öppettider**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde och öppettider

Yrkesmässig minuthandel får, om inte något annat bestäms i denna lag, idkas vardagar mellan klockan 7 och 21 med undantag för lördagar mellan klockan 7 och 18.

Om inte något annat bestäms i denna lag, får yrkesmässig minuthandel idkas söndagar mellan klockan 12 och 21

1) i de dagligvarubutiker vars areal för den ordinarie affärsrörelsen är högst 400 kvadratmeter, under årets alla månader, och

2) i övriga dagligvarubutiker i maj, juni, juli och augusti samt i november och december.

Med dagligvarubutik avses sådan butik vars försäljning består huvudsakligen av livsmedel.

2 §

Öppettider på högtidsdagar

Yrkesmässig minuthandel får inte idkas på kyrkliga högtidsdagar, första maj, mors dag eller självständighetsdagen och inte efter klockan 18 på nyårsafton och valborgsmåsoafton eller efter klockan 13 på julafton och midsommarafton.

I de dagligvarubutiker som avses i 1 § 2 mom. 1 punkten får dock handel idkas högst fyra timmar mellan klockan 8 och 18 den sista av på varandra följande kyrkliga högtidsdagar.

3 §

Dispens

Länsstyrelsen kan av särskilda skäl tillåta att yrkesmässig minuthandel idkas också under andra tider än de som anges i 1 eller 2 §. Som särskilda skäl betraktas faktorer med anknytning till affärens läge, turism,

offentliga tillställningar eller motsvarande situationer som påverkar efterfrågan på tjänster. Dispens kan beviljas antingen för en bestämd tid eller tills vidare.

Dispensen kan återkallas, om de förutsättningar som är väsentliga för att tillståndet skulle beviljas inte längre uppfylls.

4 §

Begränsningar beträffande tillämpningsområde

Denna lag gäller inte

1) apotek,

2) försäljning för resandes behov på flygplatser och i hamnar inom områden som är reserverade enbart för utrikestrafik samt i trafikmedel,

3) kioskhandel och därmed jämförlig handel som avses i 5 §,

4) försäljning från automat,

5) marknads- och torghandel,

6) försäljning i inkvarterings- och förplägnadsrörelser,

7) försäljning på sjukhus eller vårdinrättningar,

8) handel med bränsle och smörjmedel för motorer, kondenserad brännbar gas samt reservdelar och utrustning för fordon, då handeln sker utomhus, på bensin- och servicestationer samt i bilverkstäder och på försäljningsställen som kan jämföras med dessa,

9) bilhandel,

10) möbelhandel,

11) försäljning av blommor eller försäljning av blommor, plantor, mylla, gödselmedel, trädgårdsredskap och trädgårdsmöbler samt andra motsvarande produkter i trädgårdsaffärer,

12) auktion och arrangerande av sådana utställningar där produkter med anknytning till utställningens tema och med ringa värde säljs eller där ingen försäljning sker,

13) försäljning av konst i en konsthandel

eller offentlig lokal,

14) försäljning av hemslöjds- och hantverksprodukter,

15) butiksbilar eller annan kringföringshandel samt

16) butiker som är belägna på områden utanför stad, kommuncentrum eller annan därmed jämförbar tät bebyggelse för vilka en detaljplan har fastställts.

5 §

Kioskhandel

Med kioskhandel och handel som kan jämföras med den avses handel som idkas

1) från en affärslokal, i vilken för bedrivande av kioskhandel för kunderna har reserverats ett försäljningsutrymme om högst 100 kvadratmeter,

2) från fordon, försäljningsbord och försäljningskärria samt annat därmed jämförligt försäljningsställe eller från bärbar låda och därmed jämförlig försäljningsanordning, samt

3) från servicestationens utrymme för försäljning av fordons reservdelar och utrustning.

Från de försäljningsställen som avses i 1 mom. får inte säljas följande produkter, om deras uppgivna minutförsäljningspris är högre än 1 000 mark:

- 1) guldsmedsprodukter och klockor,
- 2) textilier, väskor, kläder och skodon,
- 3) produkter från fotograferingsbranschen och den optiska branschen,
- 4) hushållsmaskiner och hemelektronik,
- 5) kontorsmaskiner och

6) jord- och skogsbruksmaskiner.

Med handel som kan jämföras med kioskhandel avses försäljning av säsongvaror från ett försäljningsställe utomhus.

6 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligt eller av oaksamhet bryter mot de bestämmelser om öppettider som ingår i denna lag eller som utfärdats med stöd av den, skall för *öppettidsförseelse* dömas till böter, om inte ett strängare straff bestäms i någon annan lag.

7 §

Övervakning

Polisen övervakar att denna lag följs.

8 §

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den .

Genom denna lag upphävs lagen den 26 mars 1997 om minuthandelns och vissa arbetsrörelsers öppettider (276/1997).

Sådan rätt till längre öppettider än vad som föreskrivs i denna lag som har beviljats genom ett beslut eller förordnande med stöd av den upphävda lagen är dock i kraft den tid som avses i beslutet eller förordnandet, om det inte ändras eller upphävs med stöd av denna lag.

2.

Lag**om upphävande av 3 § 23 punkten lagen angående rättighet att idka näring**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 § den lyder i lag 442/1966.
Genom denna lag upphävs i lagen den 27 september 1919 angående rättighet att idka näring (122/1919) 3 § 23 punkten, sådan 2 § Denna lag träder i kraft den .

Helsingfors den 12 maj 2000

Republikens President**TARJA HALONEN**Handels- och industriminister *Sinikka Mönkäre*